

Føenqsel smuseet

Horsens Museum og Fængslet

Horsens Museum er et af kun få museer i landet, der har et lukket statsfængsel inden for sit ansvarsområde. Fængslet har haft meget stor betydning for Horsens by, og derfor besluttede museet at overtage den store og helt enestående fængselsamling, der var udstillet i Fængslets kælder, fra Staten (Direktoratet for Kriminalforsorgen), da Fængslet lukkede i 2006.

Horsens Museum er et statsanerkendt, kommunalt ejet og drevet museum, der sammen med Horsens Kunstmuseum udgør Museum Horsens. Det samlede Museum Horsens modtager i 2014 over 8 mio. kr. fra kommunen, men beskedne 1,6 mio. kr. i statstilskud. Den nye museumslov har fastlåst tilskuddene til landets statsanerkendte museer, og der er derfor ikke mulighed for at få udvidet statstilskuddet. Men med det nyåbnede Fængselsmuseum varetager museet ikke blot historien i Horsens Kommune, museet varetager også en væsentlig del af den danske stats historie. Vel at mærke en historie, der ikke kan ses andre steder i Danmark.

Da fængslet i Horsens stod over for at skulle lukke i 2006, udarbejdede og gennemførte museet sammen med Horsens Kommune en ambitiøs visions- og handleplan for at sikre, at viden af uvurderlig national karakter ikke skulle gå tabt, og for at forhindre, at museumsgenstandene blev spredt for alle vinde. Planen omfattede flere punkter: Etablering af Horsens Museums Fængselsafdeling; dokumentation, indsamling og etablering af en unik genstands- og videnssamling på højeste faglige niveau; etablering af en national platform for viden og debat om fængsler, ret og straf i Danmark – samt etablering af et fængselsmuseum med nationalt tilsnit.

»Arbejdet med Horsens Museums Fængselsamling varetages forbilledligt.«

Kulturstyrelsens Kvalitetsrapport

Fængselsmuseet – en nødvendig fortælling

Fængselsmuseet er baseret på to elementer: bygningen og genstandssamlingen, som begge er unikke. Fængslet er det første i Danmark, der blev bygget på grundlag af moderne strafferetslige principper. Og Horsens Museums genstandssamling er verdens mest omfattende og veldokumenterede.

Fængselsmuseet er den nødvendige fortælling om det danske retssamfund. Historien om konsekvenserne af de krav, vi som retssamfund gennem tiderne har stillet til straf, menneskeret og afsøningsforhold. Retssamfundet er basis for den danske kulturelle og demokratiske selvforståelse, og de fleste af os har klare holdninger

til retfærdighed, lovgivning og straf – men samtidig er det de færreste af os, der oplever konsekvenserne på egen krop.

Historisk baggrund

Da fængslet i Horsens blev opført i 1853, var det som det første synlige danske bevis for en drastisk nytænkning af ret og straf, som gennem mere end 100 år havde været under udvikling i Europa og Amerika. Den nye straffepraktis, nedfældet i straffeloven fra 1866, var det endelige opgør med den middelalderlige hævntanke. Nu blev strafformen frihedsberøvelse, og retsplejepraktis var båret af ønsket om retfærdighed og forbedring. I de 153 år fængslet var i brug, skete der store forandringer bag de tykke mure. Ændringer, der stadig kan anes i murværket, udledes af genstandene, læses i arkivalierne og forstås ud fra de personlige beretninger, og som sammenlagt fortæller om forsøget på at holde trit med samfundets ændrede krav til straf, menneskeret og menneskeværdige afsoningsforhold.

Museum med mening

Fængselsmuseet åbnede i maj 2012. Det er på 4000 m² og rummer celler, cellegange, forbindelsesgange, vagtkontorer, sygeafdeling, sikringscelleafdeling, isolationsafdeling, besøgsafdeling, rockerafdeling, skole og kirke og særudstillingsområde. Derudover har besøgende adgang til dele af det udendørs område: park, forgård og gårdtursområde.

Fængselsmuseet skal være et museum, hvor så bredt et udsnit af danskerne som muligt har lyst til at komme, opleve, få indsigt i og debattere om en samfundshistorisk central og hidtil ukendt del af dansk kulturarv. Formidlingen skal ske på en måde, som ikke opleves andre steder nationalt eller internationalt.

Vi mener, at museer bør påtage sig et socialt ansvar, og også derfor skal Fængselsmuseet være en vedkommende og dagsorden-sættende del af det danske kultur- og samfundsliv, og en markant platform for viden om, forskning i og debat om kriminalitet, fængsler og straf i Danmark. Museet skal være rummeligt, og vi som formidlere saglige og fordomsfrie. Vi er klar over, at visse fortællinger, og givetvis også nogen gæsters holdninger, vil kunne støde eller vække modstand, men en dybere indsigt i vores straf- og retssystem opnås ikke uden en vis portion lodret uenighed.

»Det er gennem mødet med det vi ikke forstår, og det vi er uenige med, at vi lærer.«

Gert Biesta

Målsætningen er, at man udfordres til at tage egne holdninger op til revision, indgår i dialog ved at dele dem med andre og – forhåbentlig – ender op med ny viden både om emnet og om sig selv. Visionen er, at Fængselsmuseet på den måde vil bidrage til, at der kommer en større og mere reflekteret indsigt i det danske (og internationale) retssamfund.

Vi ønsker kort sagt, at Fængselsmuseet skal være et museum, som aflægger sig den traditionelle museumsrolle og i stedet arbejder på at udvikle en ny form, hvor museet er en vedkommende og dagsordensættende del af det danske kultur- og samfundsliv. Museet skal være en markant platform for viden om, forskning i, og debat om kriminalitet, fængsler og straf, med andre ord: et museum med mening.

»Besøget på Fængselsmuseet er en af de bedste, stærkeste og mest tankevækkende kulturoplevelser, jeg nogensinde har haft.«

Museumsgæst

Vi vil dialogen

Horsens Museum har udviklet en formidlingsprofil, hvor nøgleordene er høj faglighed, viden, autenticitet, etik – og ikke mindst dialog. Grundpillen er fysisk tilstedeværelse i udstillingen, og derfor har vi et ualmindeligt stort efterspurgt formidlingsprogram. I 2013 havde vi f. eks. tæt på 1300 rundvisninger/foredrag. Det er mange, og det er stigende – alene i september i år er tallet 172. Hver 6. af de besøgende har valgt at deltage i en aktivitet med en museumsformidler.

Museet samarbejder meget gerne med andre interessenter. Det gør formidlingen og kulturoplevelsen mere spændende, dynamisk og levende – og os bedre som formidlere. Vi udvikler løbende nye formidlingstilbud og har så forskellige eksterne samarbejdspartnere som Europæisk Middelalderfestival, Krimimessen, Skolernes Krimimesse samt Århundredets Festival.

Undervisningsmateriale, nye udstillinger og digital formidling

Horsens Museum har kontinuerligt gennem de sidste 5 år søgt og modtaget fonds- og puljestøtte til fængselsrelaterede formidlingsprojekter. Det har bl. a. udmøntet sig i de digitale platforme: www.faengslet2.dk og www.ejail.dk, der fungerer som museets interaktive vidensbanker.

Fra begyndelsen har en af de væsentligste målgrupper i Fængselsmuseet været børn og unge. Og vi ønsker besøg af rigtig mange skoleklasser. For ved at børn og unge rent fysisk mærker, hvad et fængsel er, og de får mulighed for at diskutere straf og hvilke konsekvenser, et ophold i et fængsel kan få for ens liv, er vi overbeviste om, at vi kan påvirke dem til at holde sig væk fra kriminalitet. Med åbningen af overnatningsstedet SleepInn i Fængslets gamle sygeafdeling i november 2014, hvor bl. a. lejrskoler får mulighed for at overnatte, udbygges dette arbejde betragteligt.

Der er også udviklet digitalt landsdækkende undervisningsmateriale til folkeskolen (materiale til ungdomsuddannelserne er under udarbejdelse) – og lige nu arbejder vi på en stor udvidelse af udstillingen med støtte fra Arbejdsmarkedets Feriefond.

Publikum

Da Fængselsmuseet åbnede, troede vi selv på, at vi havde et godt og nytænkende bud på, hvordan et museum også kan se ud. Og at vi havde skabt et museum, som burde appellere til en bredere målgruppe end det, der er normalt for museer. Næmlig et museum med et samfundsmæssigt højrelevant, men ubelyst, emne. Kulturstyrelsens nationale brugerundersøgelse viser, at besøgstal og publikumsrespons er langt bedre end den oprindelige målsætning. For eksempel besøgte tæt på 70 000 personer museet i 2013. Og det dejlige er, at de kommer tilbage – flere gange.

Brugerundersøgelsen viser desuden, at museets besøgsprofil adskiller sig fra andre museers ved at tiltrække et usædvanligt bredt udsnit af den danske befolkning. Og at museet ikke bare er relevant for Horsensborgere – men løfter et nationalt emne og en national interesse – understøttes af, at ikke mindre end 55% af de besøgende kommer fra uden for regionen. Interessant er det også, at Fængselsmuseet er nummer 5 på listen over museer med de mest videbegærlige gæster. Hele 47% angiver, at ønsket om ny viden er hovedårsagen til deres besøg. Et meget bredt og videbegærligt udsnit af befolkningen – det er ikke det værste udgangspunkt.

Anne Bjerrekær, museumsdirektør Museum Horsens
Oktober 2014

Bilag 1

Faktaark

Besøgende og besøgsaktivitet

- 70 000 besøgende i 2013
- 50 000 besøgende i 2014 (pr 1. oktober 2014)
- 4000 deltog i rundvisninger i sommerferien 2014
- 1300 rundvisninger og foredrag i 2013
- 172 rundvisninger og foredrag i september 2014
- 7 500 000 hits i alt på www.faengslet2.dk og www.ejail.dk

Fondsstøtte

- Kulturstyrelsen (Formidlingspulje 1). Beløb: 152.664 kr. (Udstilling: Alberti & Fængslet)
- Kulturstyrelsen (Digitaliseringspulje). Beløb: 311.382 kr. (Hjemmeside: Fængslet 2.0)
- Arbejdsmarkedets Feriefond. Beløb: 9.800.000 kr. (Udstillingsudvidelse 2015)
- Arbejdsmarkedets Feriefond. Beløb: 960.000 kr. (3-årig formidlerstilling)
- Inero Horsens. Beløb: 1.217.215 kr. (Multimedieværksted)
- Kulturstyrelsen (Formidlingspulje 1). Beløb: 200.000 kr. (Tilbygning til Fængslet 2.0)
- Kulturstyrelsen (Formidlingspulje 2). Beløb: 441.800 kr. (Hjemmeside: Ejail)
- Kulturstyrelsen (Udd. pulje). Beløb: 453.700 kr. (Undervisningsmateriale STX)

Samarbejdspartnere

- Landsorganisationen SAVN
- Landsorganisationen KRIS
- Landsorganisationen KRIM
- Direktoratet for Kriminalforsorgen
- Statsfængslet Østjylland
- Statsfængslet Møgelkær
- Tidligere og nuværende indsatte
- Pårørende til indsatte
- Tidligere og nuværende ansatte inden for Kriminalforsorgen
- Institut for Menneskerettigheder
- Professor Michael Hviid Jacobsen, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, AAU
- Forsorgsmuseet Svendborg
- Museet Lolland-Falster
- DR

Færgeselskabet

- Horsens Bibliotek
- Tværgående Enhed for Læring, Horsens Kommune
- Wonderland Media
- Kvorning design & kommunikation
- Stoneass Festival
- Århundredets Festival
- Europæisk Middelalderfestival
- Krimimessen
- Skolernes Krimimesse

Bilag 2

Formidlingstiltag

- Fast udstilling på 4000 m²
- Udvidelse af den faste udstilling (åbner 20. maj 2015)
- Særudstillinger:
 - o Alberti & Fængslet 2011 og 2012
 - o Fængslets fascination 2014
 - o Fangens jul og julepyntning af Fængselsmuseet 2012–2014
 - o Udlån af udstilling til GAIA Outsider Museum 2014
- Rundvisningstilbud (1300 stk. inkl. foredrag i 2013):
 - o Fængselsliv (også på engelsk)
 - o Highlights (også på engelsk)
 - o Flugt
 - o Kirken og Fængslet
 - o Den trappeløse
 - o Mit Fængsel (ved tidligere indsat, nu museumsmedarbejder)
- Foredrag:
 - o Introduktion til Fængselsmuseet for meget store grupper (også på engelsk)
 - o Temaforedrag
 - o Foredrag ud af huset (plejehjem, menighedsråd osv.)
- Aktiviteter for børn:
 - o Fangeleg (4–10 år med deres voksne 1. lørdag i hver måned)
 - o Rundvisninger i skolernes ferier (fra 10 år)
 - o GPS-skattejagt for børn med deres voksne
 - o Rundvisningstilbud for 0.–3. klassesetrin med fokus på dialog
- Andre tilbud:
 - o Ferierundvisninger (vinter-, påske-, sommer- og efterårsferie)
 - o Temasøndage (foredragsrundvisninger 1. søndag i hver måned)
 - o Fyraftensrundvisning (i forbindelse med aftenåbent 1. onsdag i hver måned)
 - o SPOR 2014 (rundvisninger på fængselsområdet og i Horsens by)
 - o Byrundvisninger
 - o Julerundvisning 2012
 - o Fødselsdagsrundvisning i anledning af jubilæumsår 2013

Fængselsmuseet

- o Temarundvisninger 2012–2013
- o Rundvisninger i Fængselsmuseet med indbudte foredragsholdere
- o De Ni Læsninger 2012
- Digitale platforme:
 - o www.ejail.dk (planlagt udvidelse i 2014)
 - o www.faengslet2.dk (planlagt udvidelse i 2015)
- Undervisningsmateriale (digitalt og besøg i museet):
 - o 0.–3. klassetrin
 - o 4.–6. klassetrin
 - o 7.–10. klassetrin
 - o Ungdomsuddannelser (under udarbejdelse)
- Samarbejde om undervisningstilbud:
 - o Samarbejdspartnere: Intraface, Tværfaglig enhed for Læring, skoler i Horsens og Randers, gymnasier i Horsens og på Lolland-Falster
 - o Udstilling lavet af 7. klasse i Fængselsmuseet 2014 (Test af heldagsskolemateriale)
 - o Skolernes Krimimesse 2014 (7. klassetrin)
 - o Ord bag tremmer 2014 (STX)
 - o Digitalt undervisningsmateriale 2011–2014 (0.–10. klassetrin)
- Arrangementer med samarbejdspartnere:
 - o Århundredets Festival 2014
 - o Kulturnat 2012 og 2013
 - o Erhvervsarrangementer i Fængselsmuseet
 - o Europæisk Middelalder Festival 2013 og 2014
 - o Stoneass 2014
 - o Krimimesse 2013 og 2014
 - o KUBEN 2013 og 2014
- Artikler:
 - o Tidsskriftsartikler
 - o Horsens Leksikon
 - o Fængselsavisen
- Sociale medier:
 - o Facebook (@Fængselsmuseet i Horsens)
 - o Instagram (@prisonmuseum)
 - o Twitter (@PrisonHorsens)
 - o Youtube (@Fængselsmuseet)
- Særlige tiltag på sociale medier:
 - o Instamuseum 2014
 - o Ask A Curator 2014
- Medvirken i Tv-udsendelser:
 - o TV2 Østjylland Historiequizen 2012
 - o TV2 Østjylland Historiequizen 2013

Føregselsmuseet

- o TV Midt-Vest 2013
- o DR Tid til Tegn 2013
- o DR Hammerslag 2013
- o Diverse interviews

Bilag 3

Horsens Museums Fængselssamling

Da den sidste indsatte havde forladt fængslet i 2006, blev der iværksat en årelang systematisk dokumentation i de tomme bygninger. Samtlige 21 bygninger blev gennemgået, og der blev fotodokumenteret og indsamlet genstande i de tomme bygninger. Der blev desuden indsamlet beretninger blandt personale og indsatte. Resultatet er en meget omfattende, veldokumenteret og unik videnssamling om ret og straf samt fængselsvæsenets historie, udvikling og funktion, ikke bare i Danmark, men på verdensplan.

Desuden modtog museet i 2010 en samling af genstande fra Direktoratet for Kriminalforsorgen. Samlingen er karakteriseret af en stor bredde, som dækker hele fængslets historie både kronologisk og emnemæssigt. Denne samling er i forhold til andre fængselssamlinger helt speciel, da både fangernes og personalets historie er dækket, og da den rummer flere forskellige typer af samme genstande.

Sammenlagt danner Horsens Museums Fængselssamling en samling, der ikke findes magen til i hele verden, idet den detaljeret og systematisk dækker 160 års fængselshistorie, fortalt gennem genstande, interviews, lydclip og filmclip.

Samlingen indeholder så forskellige genstande som: økse og skafot brugt ved henrettelser frem til og med 8. november 1892, Peter Adler Albertis fangebukser, Jens Niensens dagbøger (den sidste fange, som blev henrettet med økse), konfiskerede dagbøger og breve fra utallige fanger, celleinventar fra 153 års celleindretning og opholdsstuen fra Afdelingen for negativt stærkt styrende indsatte også kendt som *Rockergangen*.

Registreringen af den meget store samling er godt i gang, og vi forventer, at den ender med at bestå af 18–20 000 genstande.

